Een belangrijk jaar: ondermijning als gemeentelijke opgave

Er komt, met de gemeenteraadsvergaderingen in 2026 in het vooruitzicht, een belangrijk én kansrijk jaar aan wat betreft de gemeentelijke en integrale ondermijningsaanpak. In zekere zin is dit bij elke verkiezing en daarop volgende formatie het geval, maar er zijn redenen waarom dit nu nog sterker het geval is. Dit heeft te maken met de fase waarin de ondermijningsaanpak zich bevindt. Na agendering is operationele en beleidsmatige vooruitgang geboekt, al dient de aanpak zich verder te ontwikkelen. De overzichtsstudie '*Ondermijning. Over de praktische betekenis van een analytisch begrip*' (Tops en Van der Torre, 2024, uitgeverij Boom) maakt een tussenbalans op. In een heldere presentatie en daarop gebaseerde dialoog zal dr. Edward van der Torre daarover met raadsleden in de IJsselstreek-gemeenten in gesprek treden. In de raadsbijeenkomst komt een aantal hoofdthema's aan bod; gebaseerd op het genoemde boek, op een lange reeks empirische onderzoeken[1] op lokaal niveau en op voorinformatie over fenomenen in uw gemeente en streek.

Ten *eerste* wordt het begrip ondermijning op praktische wijze uitgelegd. Er dient onderscheid te worden gemaakt tussen 'georganiseerde misdaad' en 'ondermijning'. Georganiseerde misdaad betreft structurele misdaad gericht op financieel gewin (b.v. drugsmisdaad, arbeidsuitbuiting, witwassen); de aanpak daarvan ligt primair in handen van justitie, politie en bijzondere opsporingsdiensten. De burgemeester is *geen sheriff*; misdaadbestrijding hoort thuis in de justitiële keten. De schadelijke effecten van deze misdaad noemen we ondermijning. Dit is de keerzijde van georganiseerde misdaad; zichtbaar en voelbaar op lokaal niveau. Bijvoorbeeld investeringen met misdaadgeld in vastgoed, vakantieparken of bedrijven. Of criminelen die geld verdienen aan drugs- en gokverslaving, aan uitbuiting van kwetsbare personen (b.v. arbeidsmigranten, schuldenaars of ex-gedetineerden) of aan ontoereikende zorg. Het is een bestuurlijke opdracht om deze ondermijning te zien en aan te pakken. Met een helpende hand of harde bestuurlijke hand (preventie en handhaving zijn een twee-eenheid) is het een taak van gemeenten en burgemeesters om te zorgen voor een fatsoenlijke gang van zaken.

Ten *tweede* worden concrete voorbeelden besproken. Het betreft niet-herleidbare casuïstiek, gebaseerd op dossiers of gebeurtenissen buiten uw gemeente. We sorteren daarbij wel voor op casus die lokale relevantie (b)lijken te hebben.

Ten *derde* is een hoofdthema wat de ondermijningsaanpak tot en met 2030 vraagt van gemeenten. Het boek beschrijft vijf 'opdrachten' – gebaseerd op de opvattingen en ervaringen van burgemeesters en gemeenteambtenaren. Deze opdrachten worden besproken, net als een 'ontwikkel-kader'[2] voor de ondermijningsaanpak (dat we o.a. hanteren bij Rekenkamer-onderzoek). 'Ondermijning' is niet alleen een opgave voor specialistische veiligheidsambtenaren; het vergt alertheid en inzet op tal van afdelingen, door veel ambtenaren en binnen verschillende bestuurlijke portefeuilles. Bijvoorbeeld bij BRP-toezicht, bij controle op bestemmingsplannen of bij besluitvorming over de toekomst van recreatieparken. Tegelijkertijd dienen er ambtelijke trekkers te zijn van de ondermijningsaanpak. Die maken deel uit van de gemeentelijke veiligheidsorganisatie en hebben veel meer taken dan alleen ondermijning. *Het is een boeiende en relevante vraag hoe omvangrijk en complex de gemeentelijke veiligheidstaak is/ wordt en hoe zich dat verhoudt tot de kwantitatieve en kwalitatieve ontwikkeling van de gemeentelijke veiligheidsorganisatie tussen 2026 en 2030*.

[1] Het gaat om meer dan vijftig onderzoeken op gemeentelijk niveau. Zie bijvoorbeeld Rekenkameronderzoeken in Harderwijk, Barneveld en Zaltbommel. Plus een onderzoek naar negen gemeenten in het Groningse Ommeland.

[2] Onder meer toegepast bij genoemde Rekenkamer-onderzoeken. Dit ontwikkelkader en enkele bladzijden, ontleend aan het genoemde boek, krijgen raadsleden vooraf toegestuurd of ter plekke uitgereikt.